

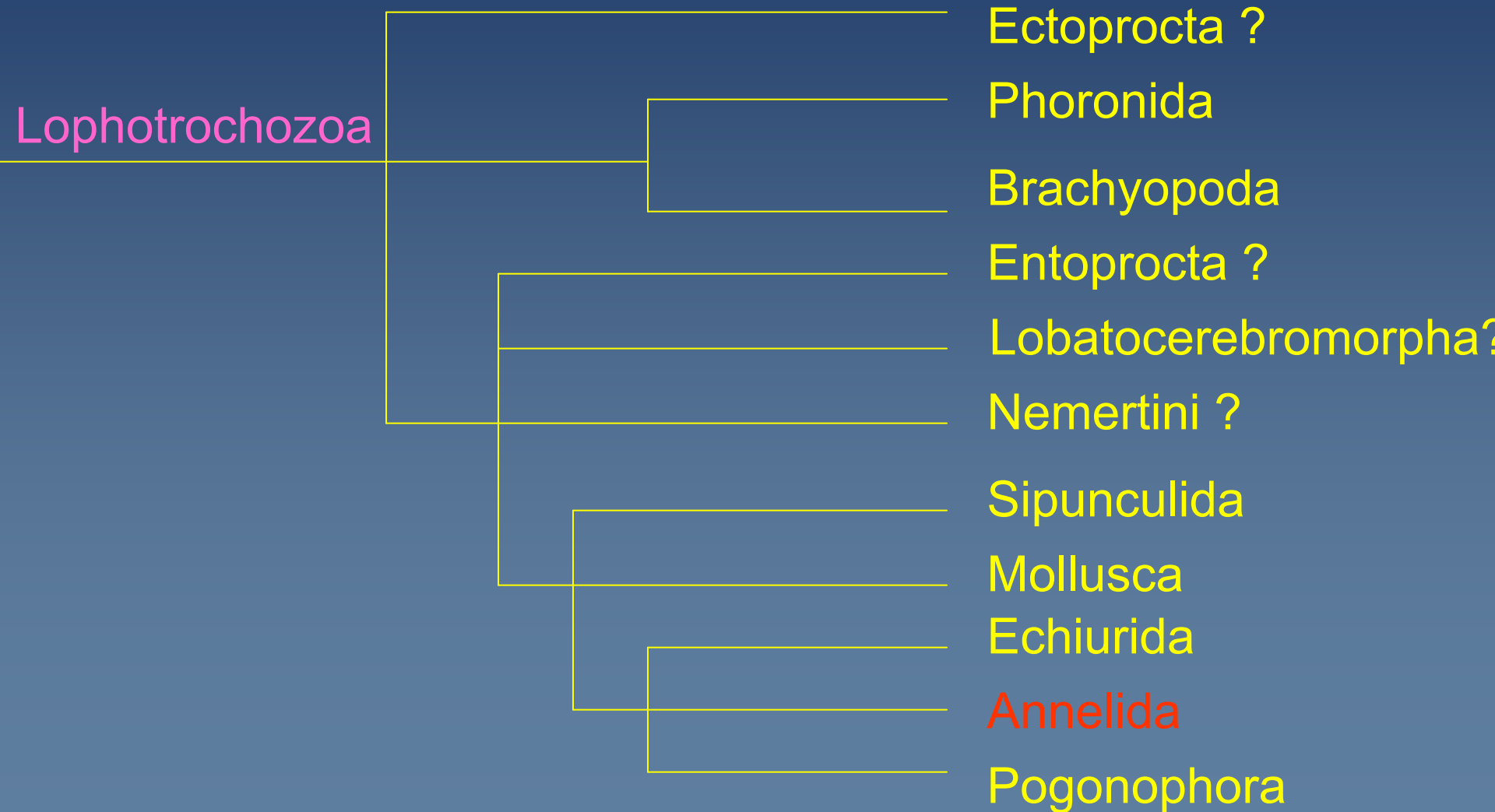
Polychaeta – mnohošětinatci

(kmen Annelida
- kroužkovci)

Postavení Annelida v systému

- řada spekulací okolo toho co patří či nepatří do Annelida

POLYCHAETA 10 000

(mnohoštětinatci) asi 300 ve Středomoří

OLIGOCHAETA 4 000

(máloštětinatci)

HIRUDINEA 400

(pijavky)

~~**MYZOSTOMIDA 130**~~

~~**(lilijicovci)**~~

ANNELIDA
(kroužkovci)

15 000

POGONOPHORA
& VESTIMENTIFERA
(bradatice, krytonošci)

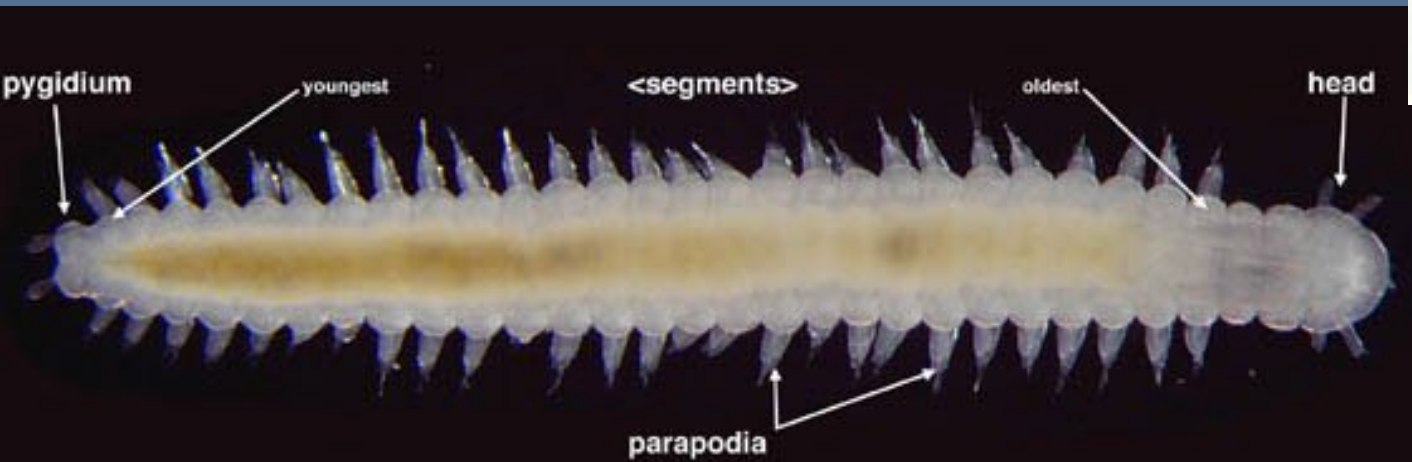
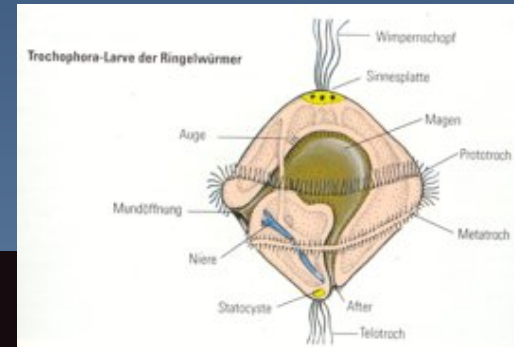
Polychaeta – mnohoštětinatí červi

- převážně mořští – od litorálu po hlubokomořské příkopy
- od 1 mm do 3 m
- „nejprimitivnější“ z kroužkovců
- aktivní predátoři nebo ryjící filtrátoři – většinou homonomní segmentace
- řada přisedlých – filtrátoři či detritivoři – obvykle značně heteronomní segmentace – specializace částí těla k různým funkcím

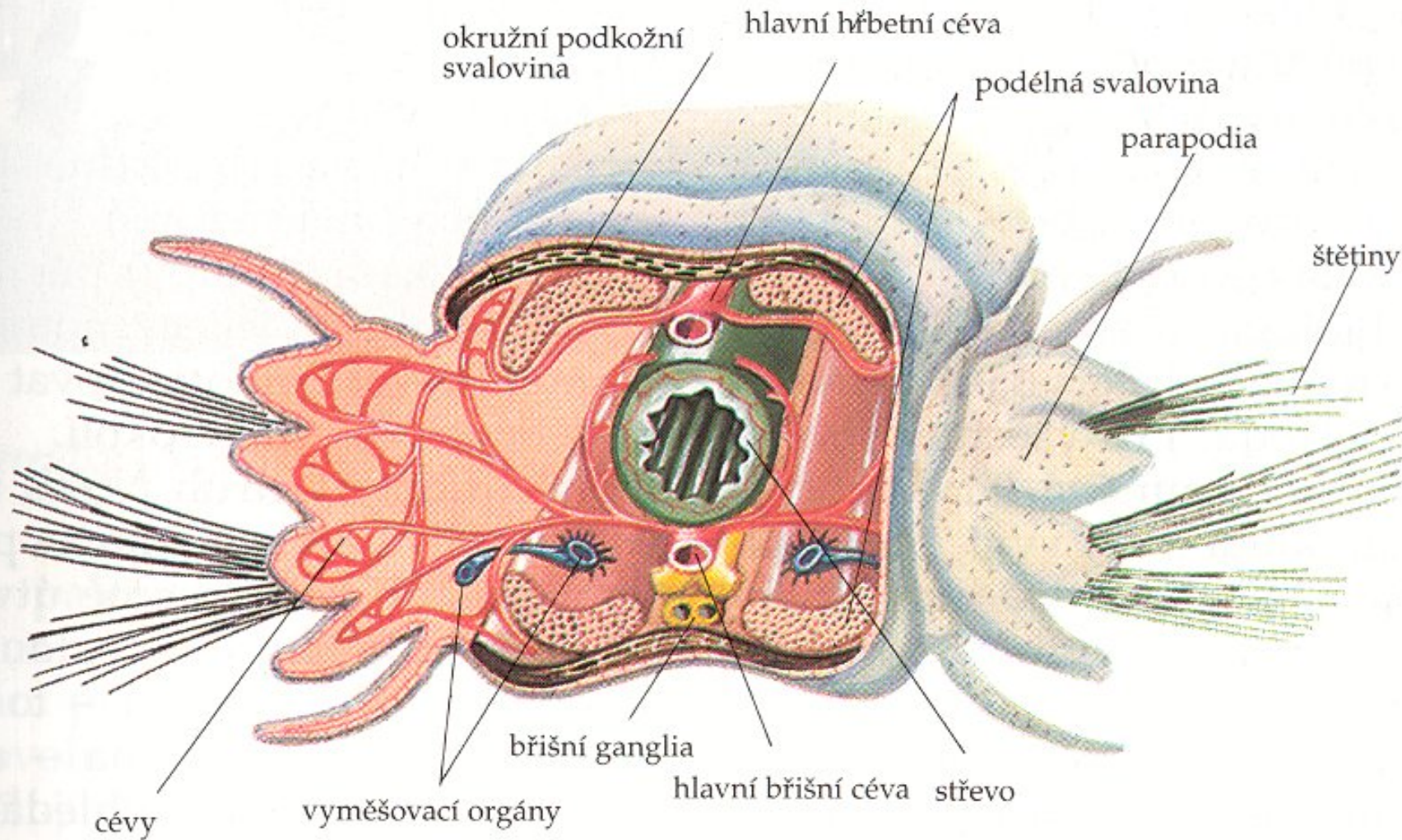

Charakteristika kmene

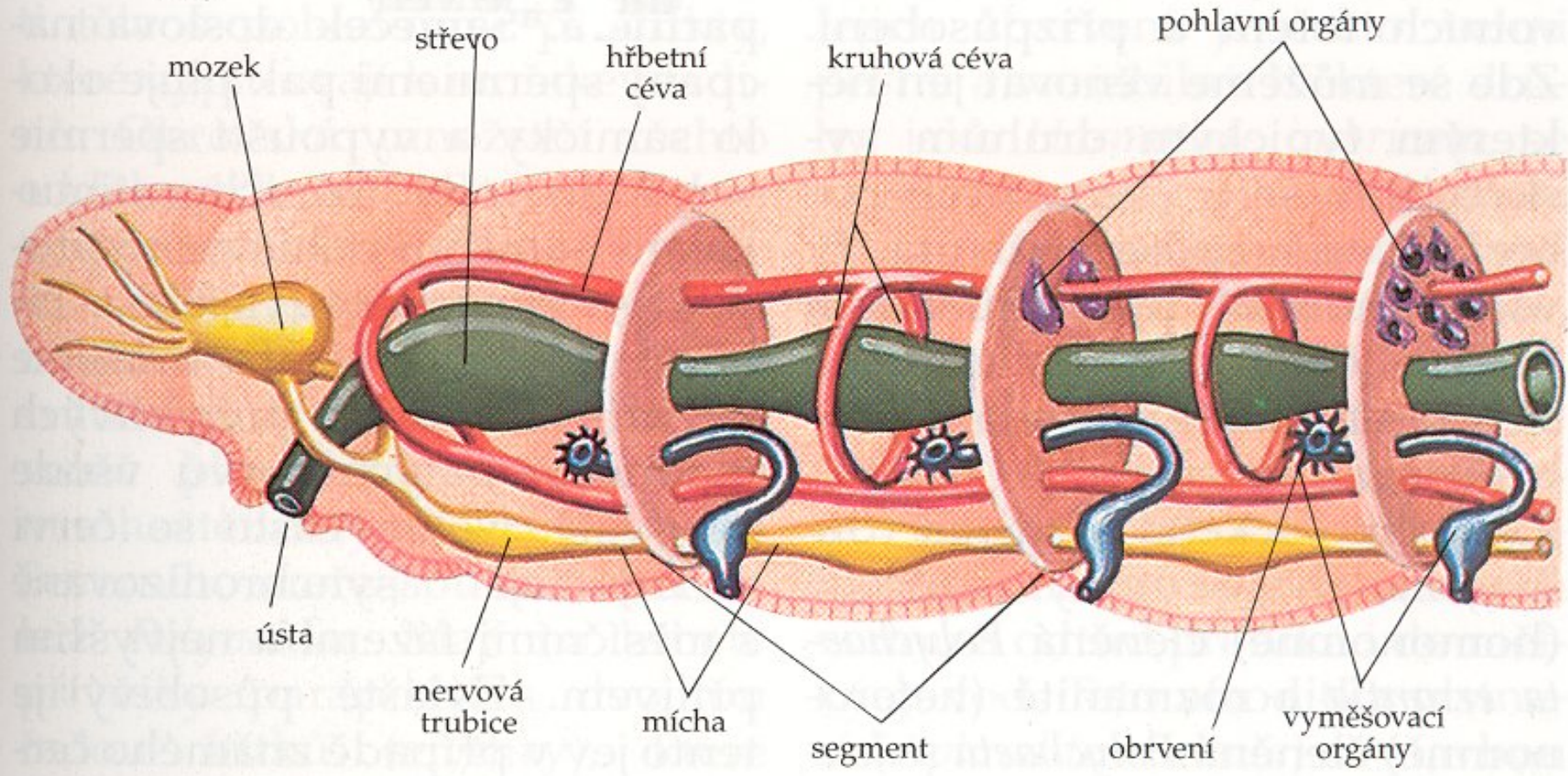
- Triblastica, Protostomia: coelom v každém článku rozdělený septy – metamerická segmentace, bilaterálně symetriční
- články vybíhají v parapodia (se setami)
- hlava se dělí v prostomium a peristomium (bez set)
- tykadla kolem ústního otvoru – proboscis s chitinózními čelistmi, kompletní trávicí soustava, pygidium s řití
- dobře vyvinutá žebříčkovitá nervová soustava
- metanefridia
- kutikula se nesvléká
- gonochoristé, larva trochofora

Průřez tělem

Segmentace

- dorsální a ventrální mesenteria rozdělují jednotlivé segmenty coelomu na pravé a levé váčky

Hydrostatická kostra:

- samostatné oddíly
coelomu
hydraulicky izolované –
umožňují několik různých pohybů

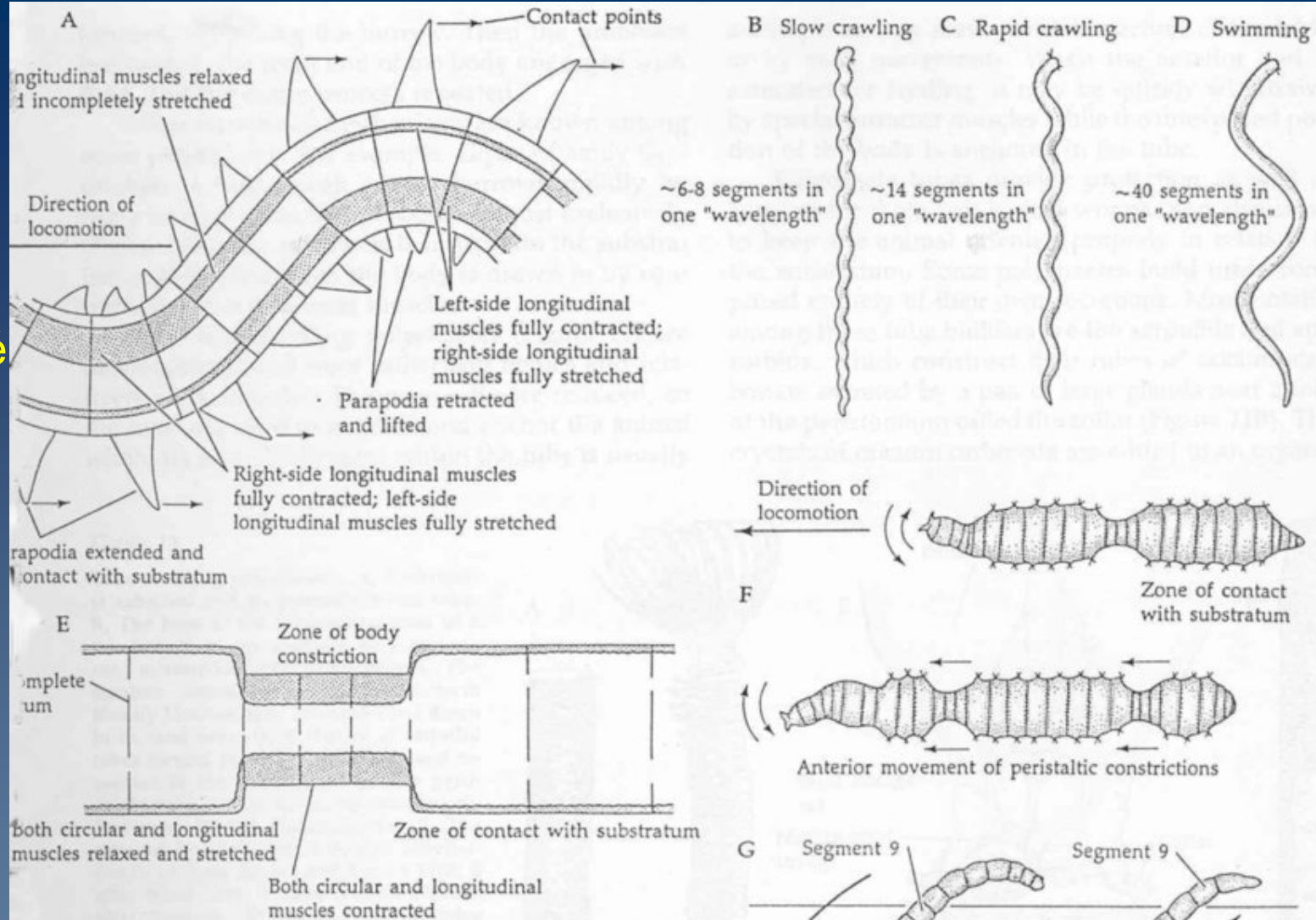

Figure 10

Patterns of locomotion in polychaetes. A, Dorsal view of several segments of *Nereis* during crawling. Note the states of contraction of longitudinal muscles (stippled), the body curvature, and the retraction and extension of parapodia. B-D, *Nereis* crawling and swimming. Note the changes in metachronal wavelength and amplitude. E, Frontal section through a polychaete. The perforated intersegmental septa allow peristaltic body contractions to cause volumetric changes in segments. F, G, Burrowing movements of *Polyphysia* (F) and *Arenicola* (G). See text for further explanation. (All redrawn from Russell-Hunter 1979.)

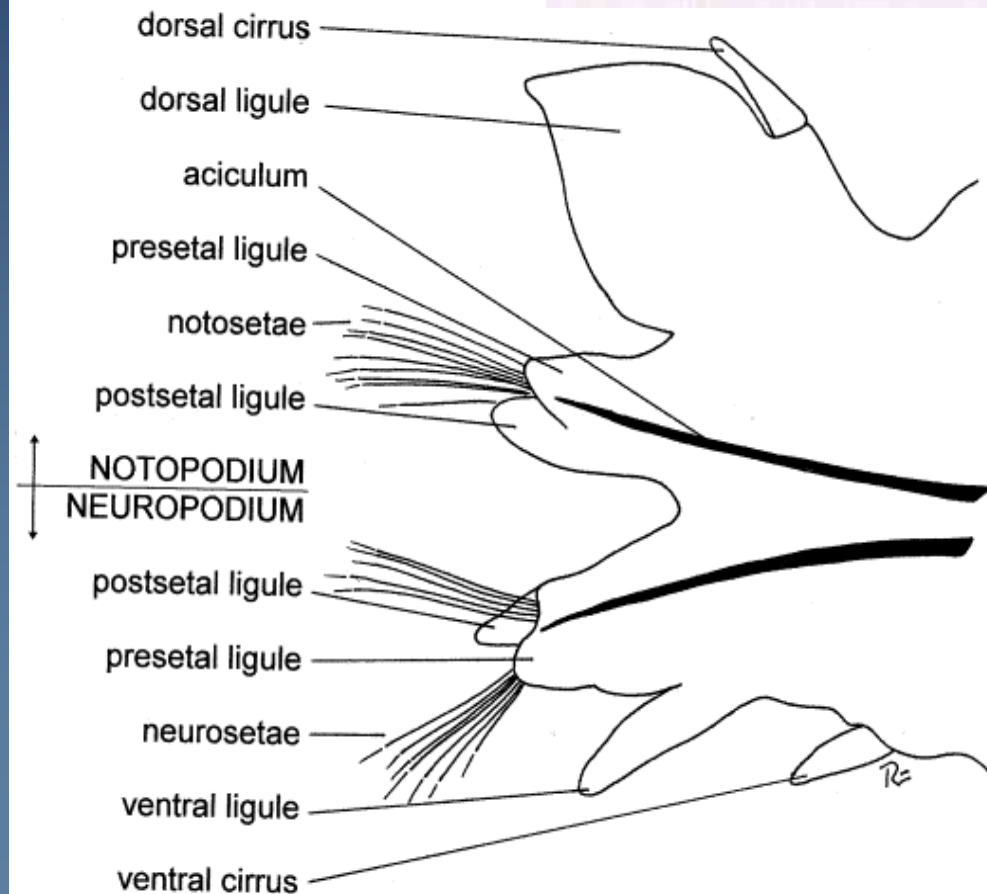
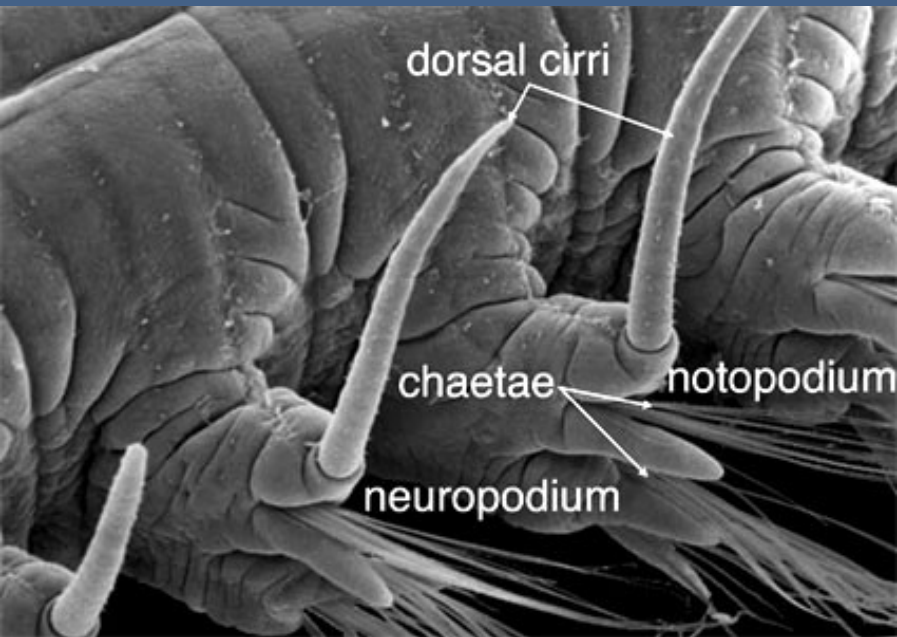
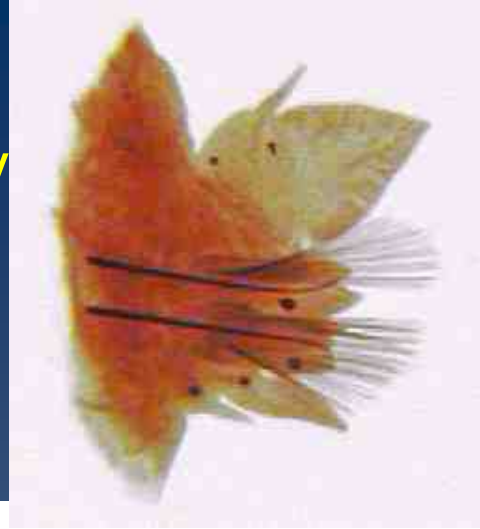

Parapodia

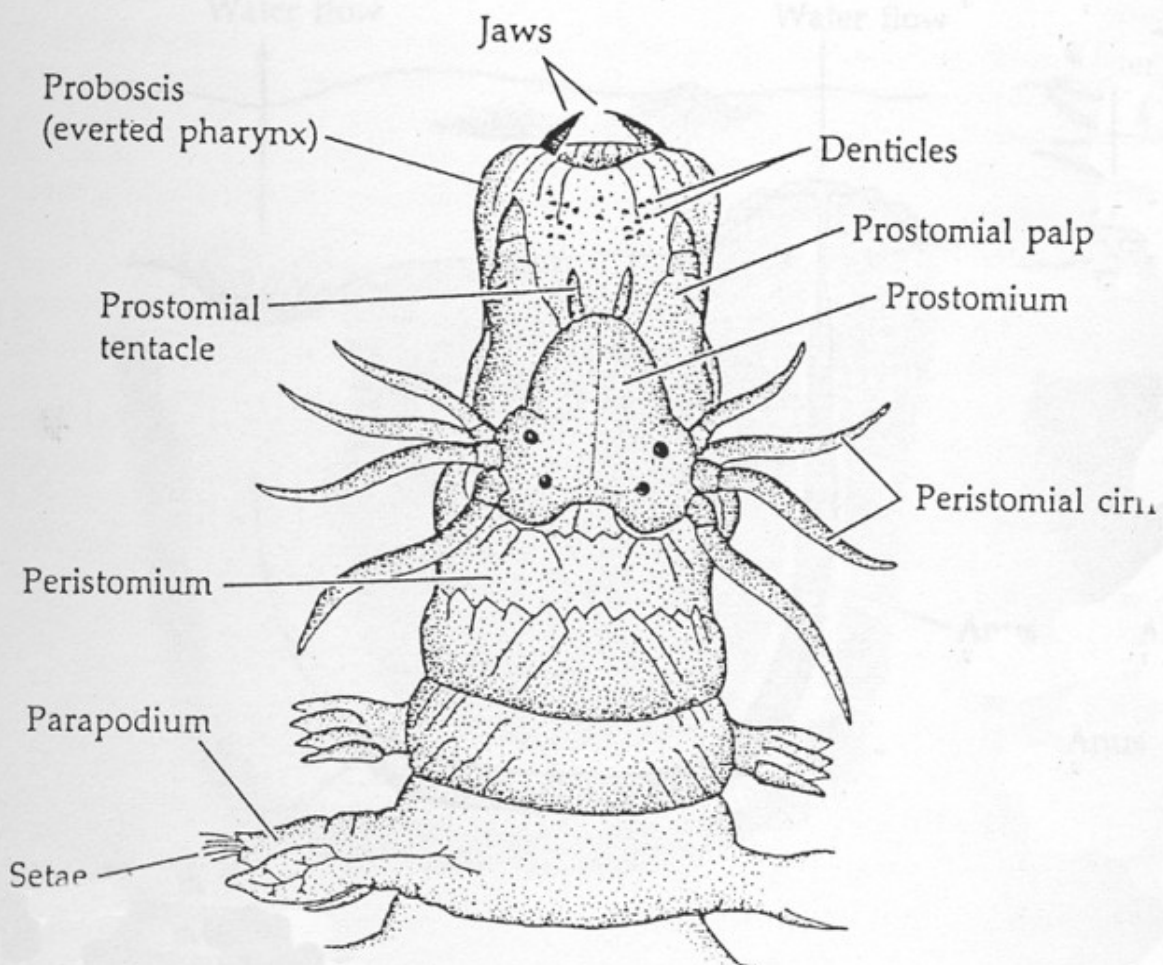
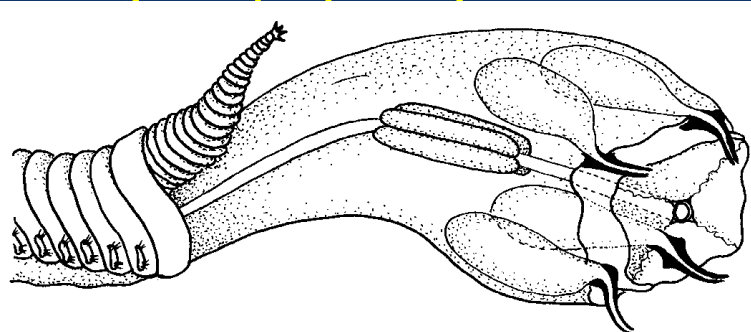
- nesegmentované kloubně nepřipojené panožky
- měkké vyztužené pouze aciculum (chitinózní nebo skleroproteinové)
- mnoho ohebných chitinózních štětín

Notopodium – smyslová a dýchací funkce

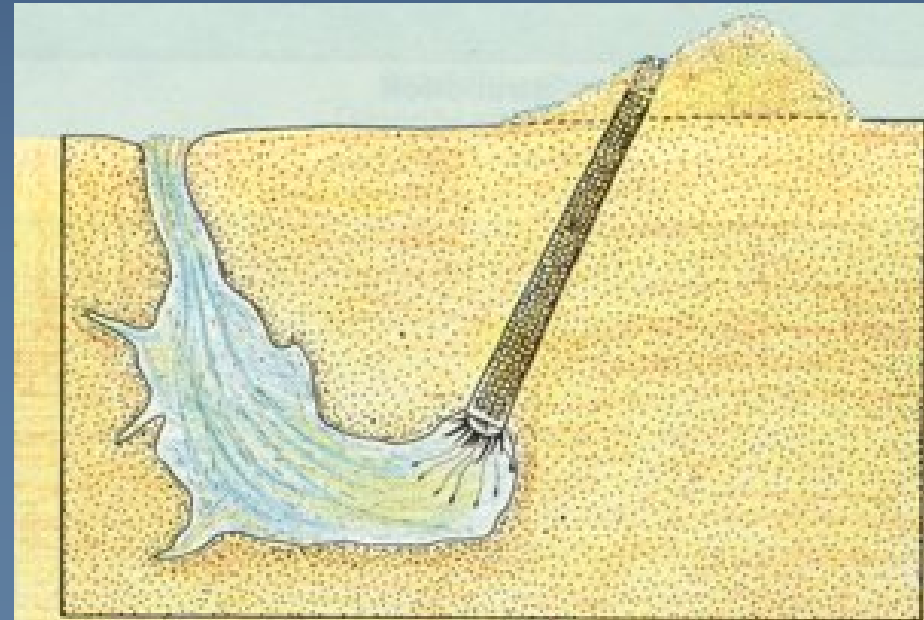
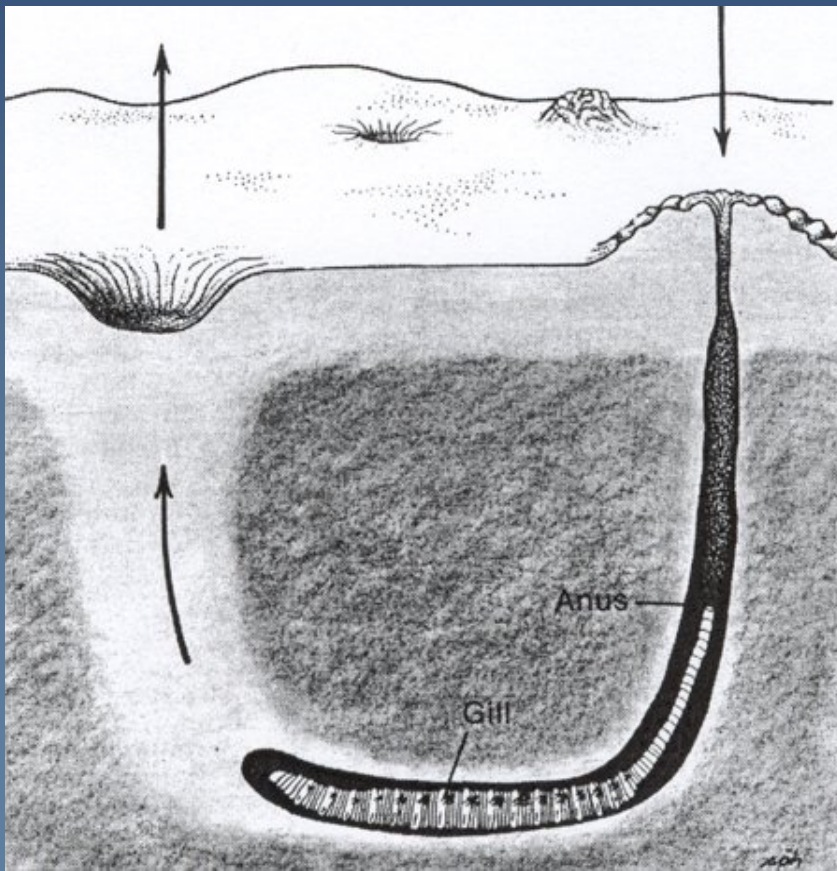
Neuropodium - pohyb

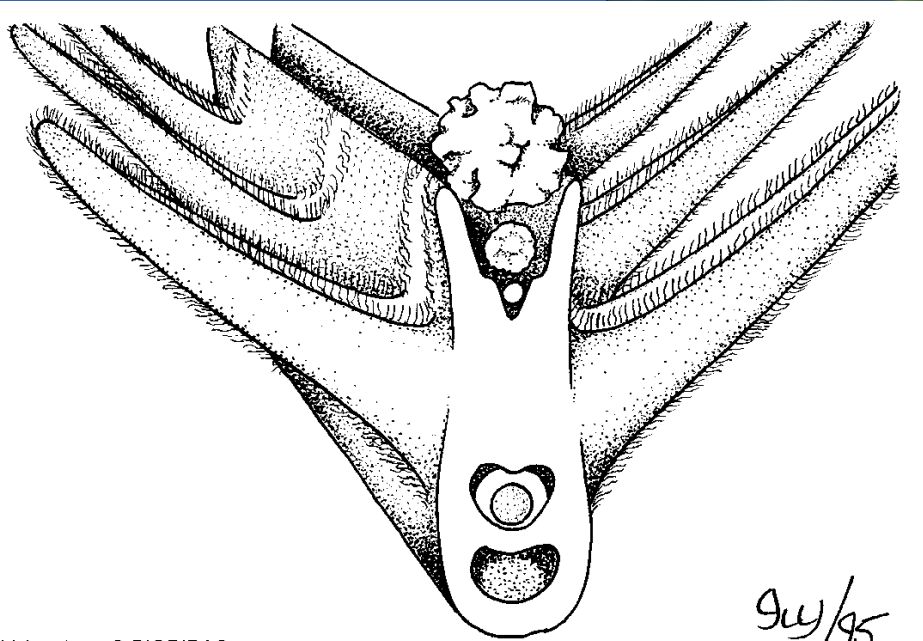
Dravci – vychlipují farynx

Detritofágové – nasávají vodu přes sloupec písku nebo třídí potravu hlavovými tykadly

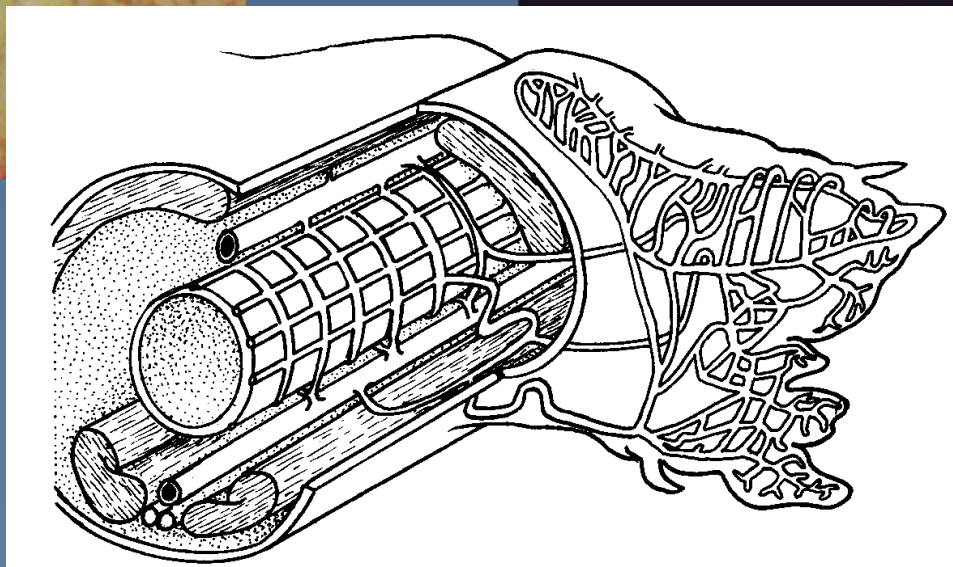
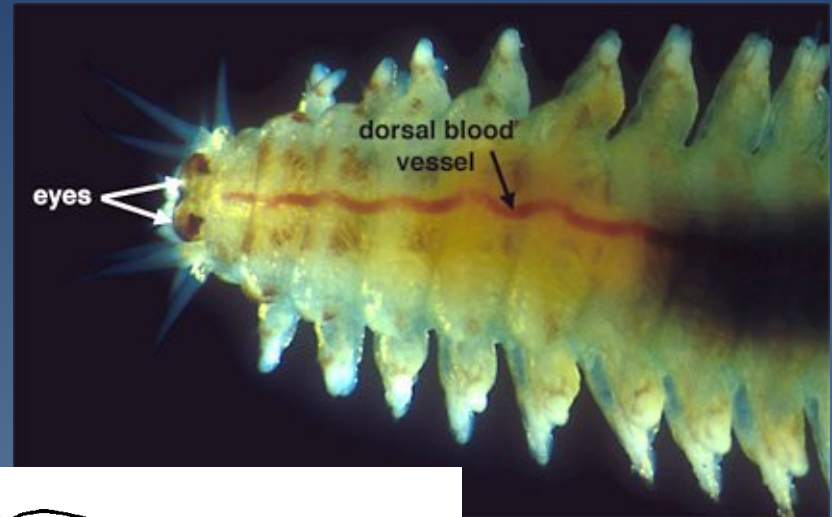
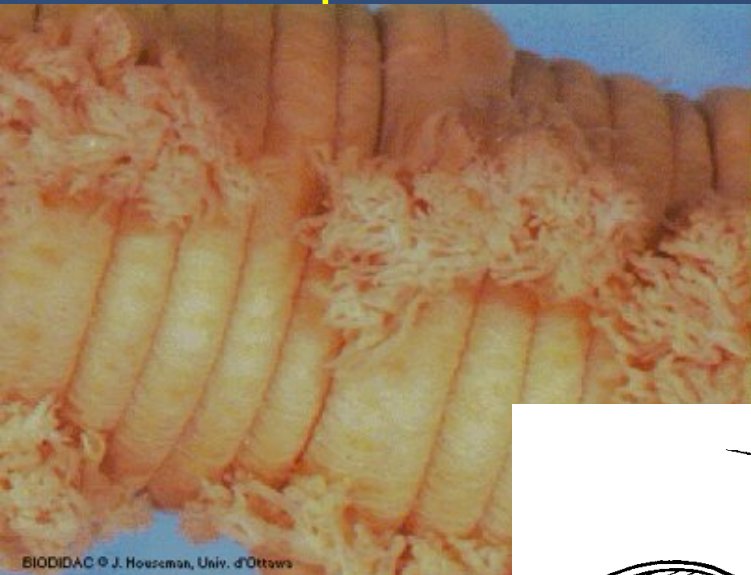

Přisedlí filtrují
přes věnec tykadel

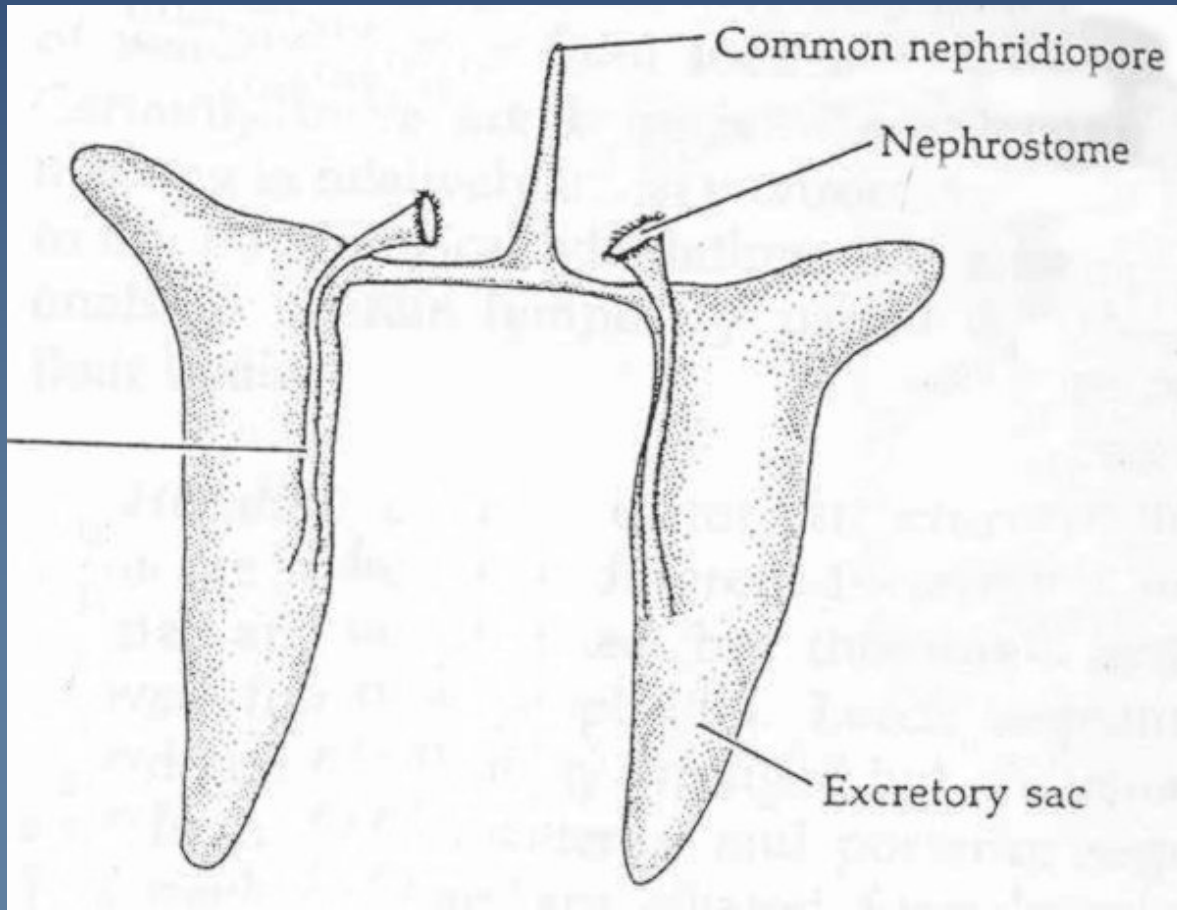
Dýchací soustava

- není přímo spojená s oběhovou
- dýchají notopodiemi nebo povrchem těla
- pulzující hřbetní céva, 2-3 břišní cévy, žádné specializované srdce, pohyb krve záleží hlavně na pohybu zvířete
- volně rozpuštěné krevní barvivo

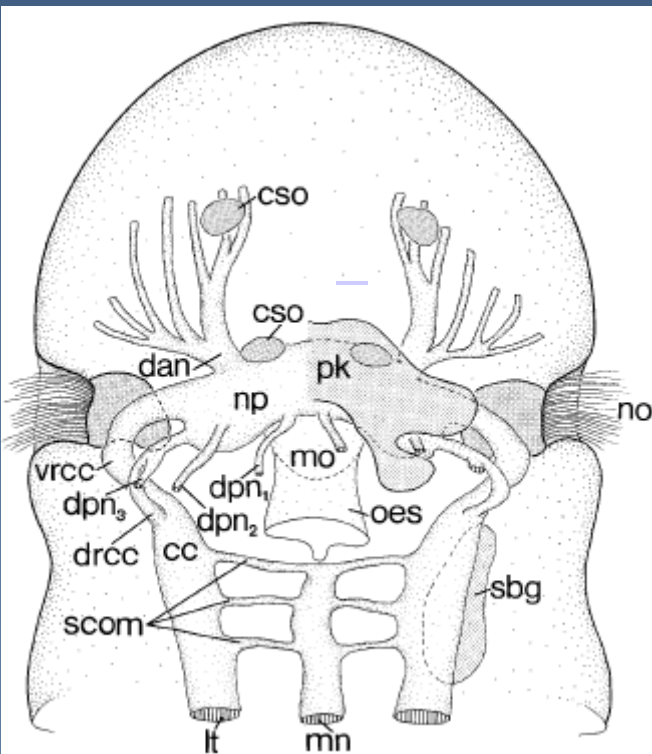
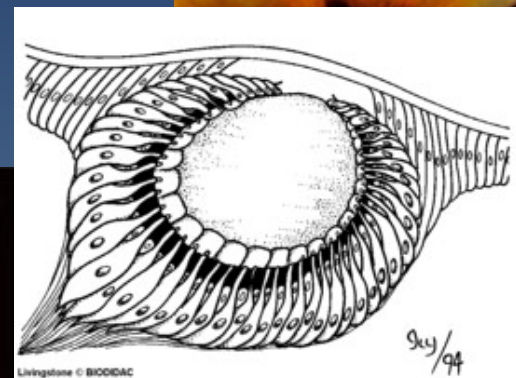
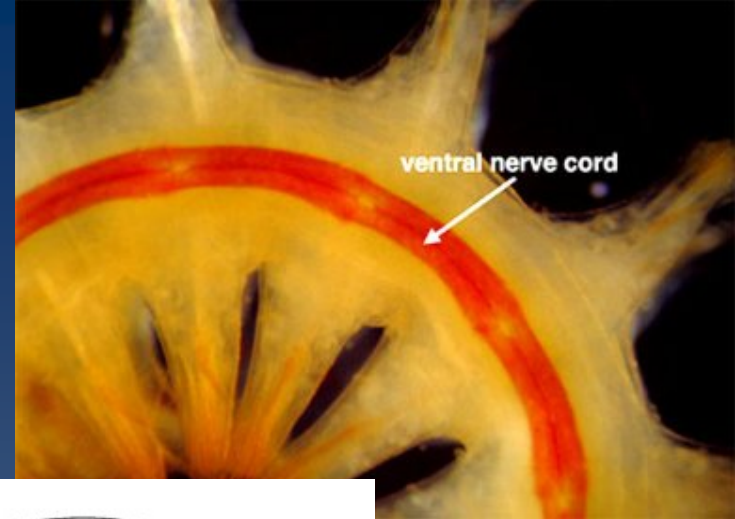
Vylučovací soustava

- pár metanefridií v každém článku, pory mohou ústít až na následujícím článku, mohou plnit funkci gonoduktů
- u některých primitivních a u larev ještě protonefridia

Nervová soustava

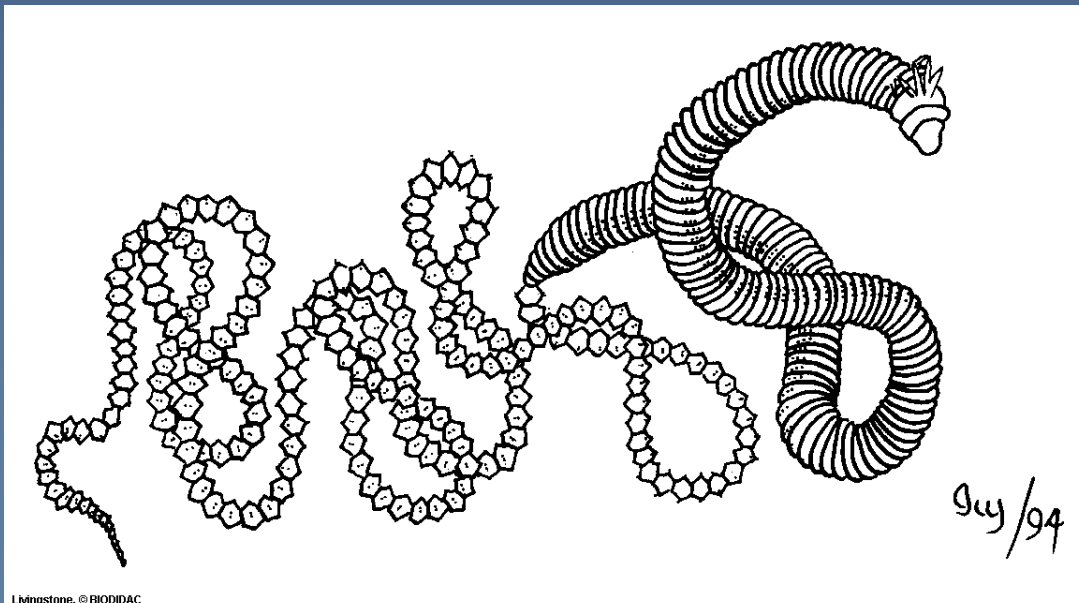
- **cerebrální ganglia** dorzálně v prostomiu
- obhltanové konektivy
- **ventrální žebříčkovitá nervová soustava** – v každém článku ganglia
- oči, tykadla, makadla a smyslové orgány (statocysta, nuchální – chemoreceptivní org.) na hlavě

Pohlavní rozmnožování:

- gonochoristé – řada modifikací
- **nemají trvalé gonády**, gamety z peritonea do coelomu jako primární gametocyty, gamety se vyvíjejí v coelomu
- gonodukty nefridiální nebo prasknutí tělní stěny
- vnější i vnitřní oplození (až 100 penisů)

Epitokie – morfologická změna části těla v rozmnožujícího se jedince

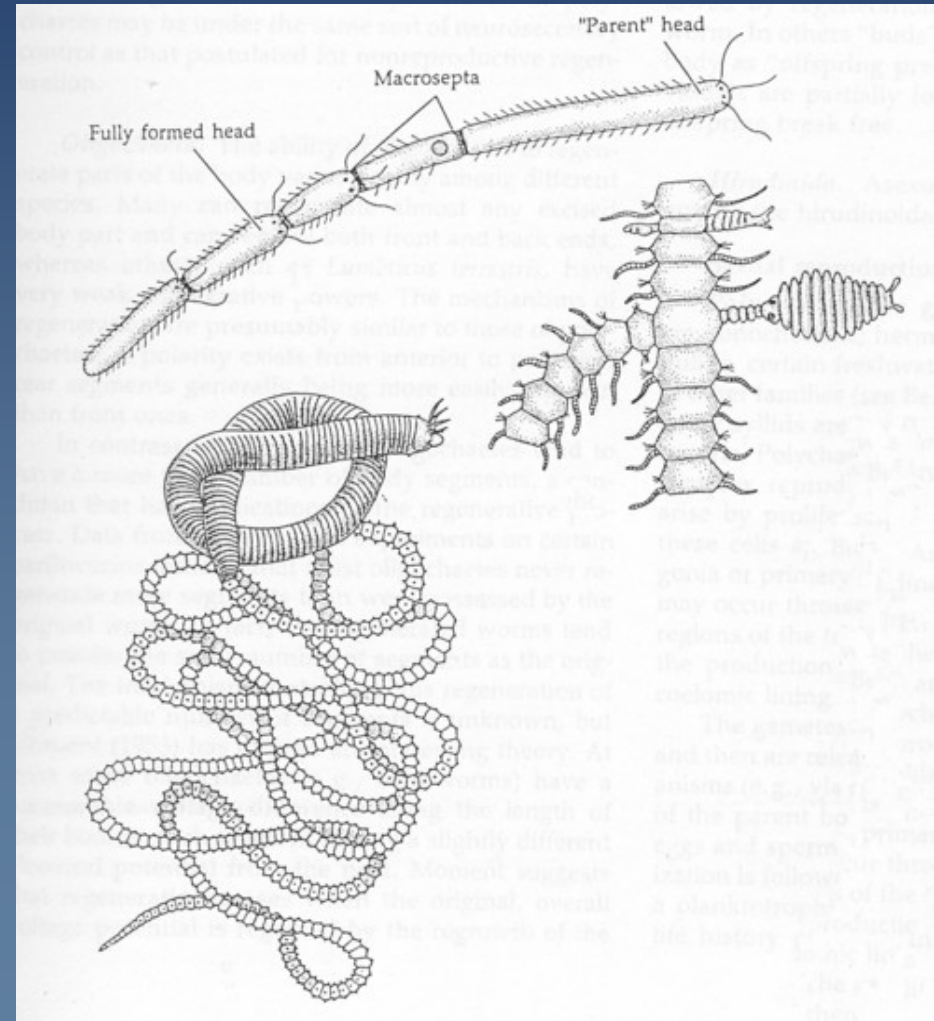
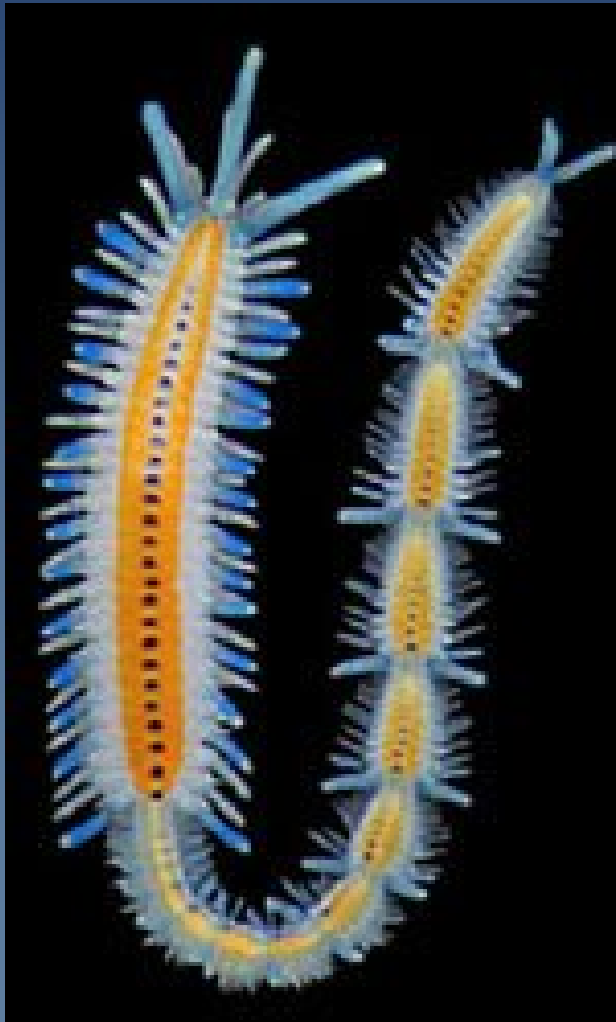

Nepohlavní rozmnožování:

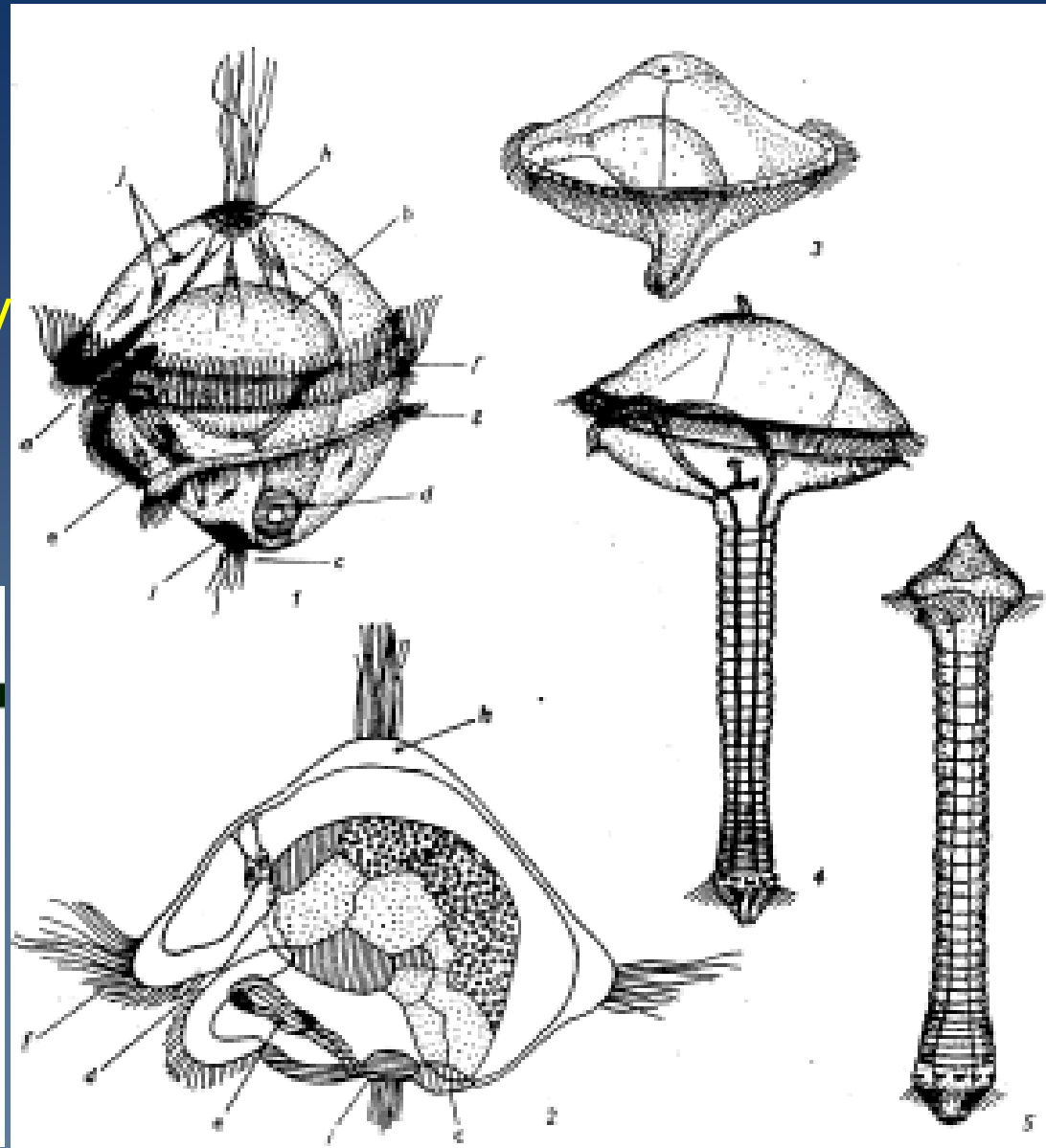
- schizotomie

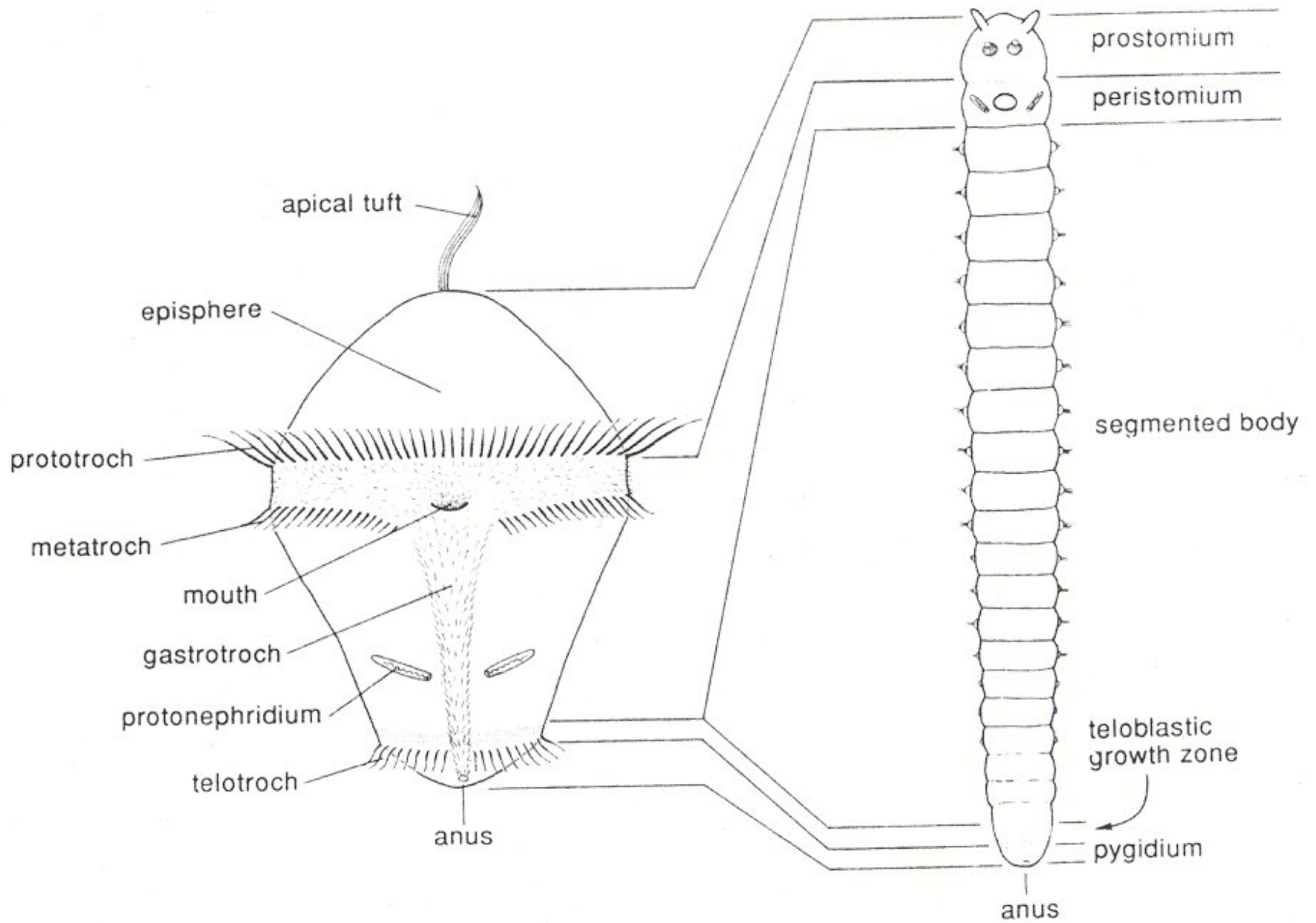
- regenerace - v místě přetržení tkáň zvaná blastema – tvořená neoblasty (ekto-mezodermem) – vytváří novou růstovou zónu

Vývoj

- spirální rýhování
- více typů trochoforové larvy
- apikální smyslový orgán
- apikální brvy

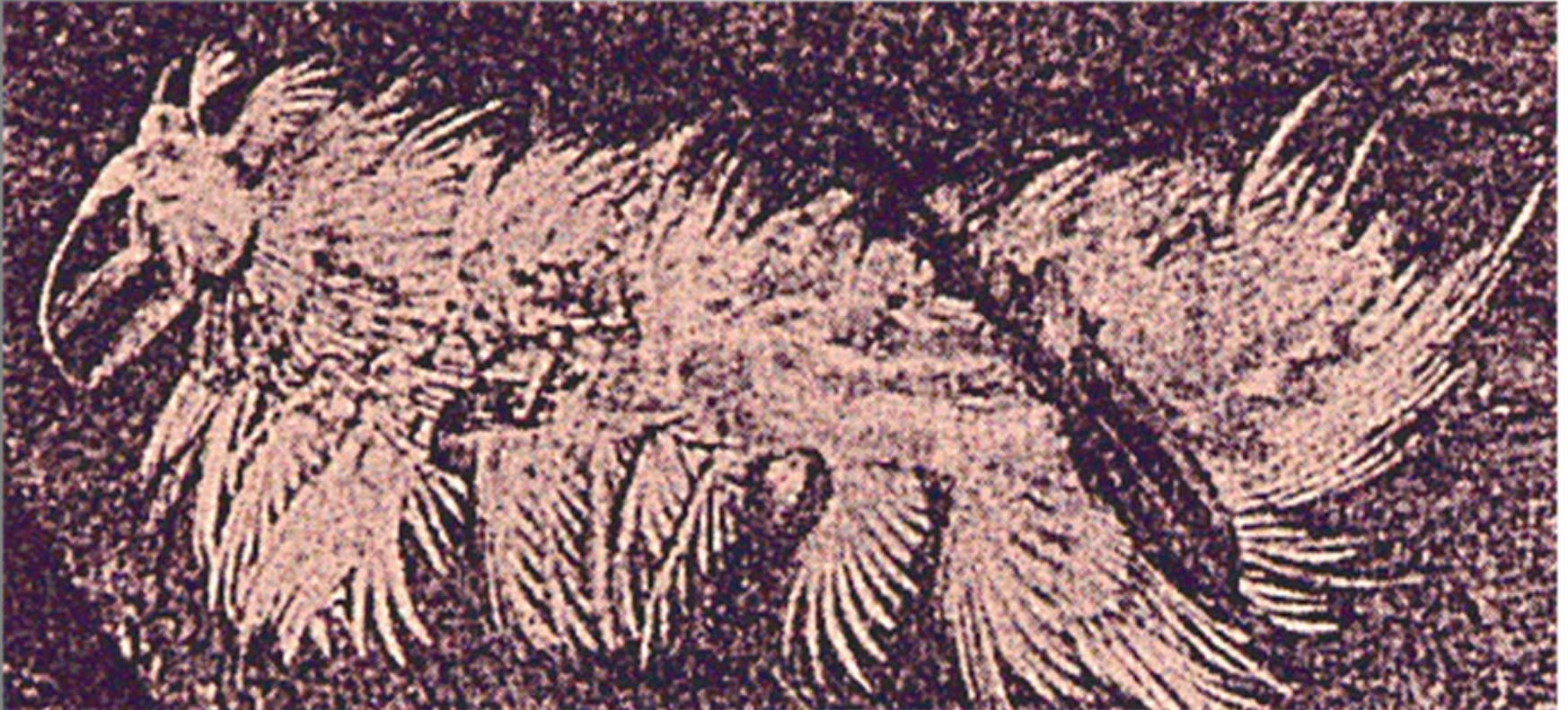

Fossilní záznam

Canadia spinosa

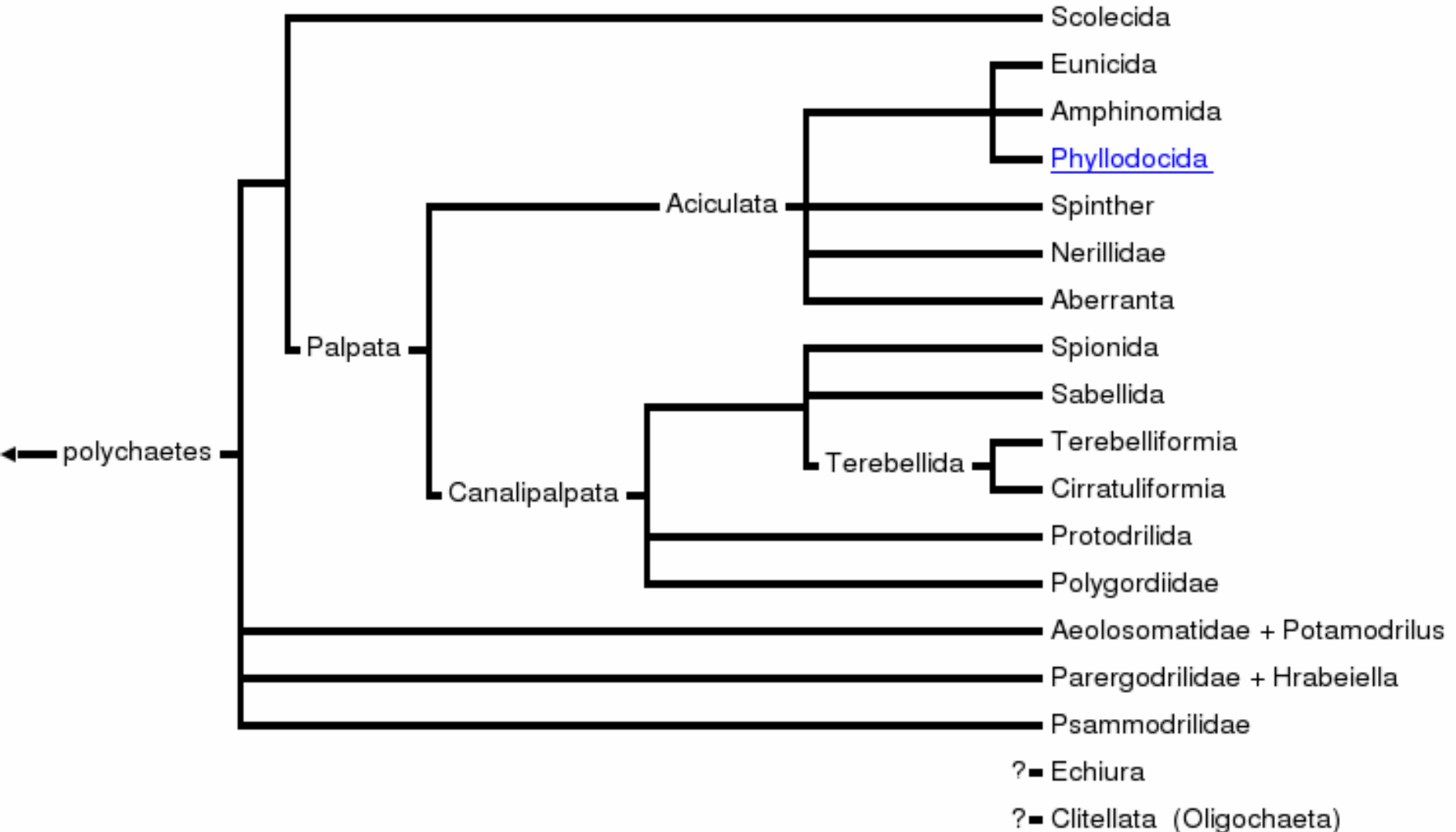
- Burgesova vrstva (Kanada)
- stáří cca 515-520 mil.

Polychaeta – systém

- dříve Errantia a Sedentaria

- obvykle se uvádí 28 řádů, 87 čeledí

Amphinomida

Amphinomidae

Hermodice carunculata

- až 30 cm
- dravá i saprofágní
- na pevných substrátech
- mělčiny až hloubka 30 m
- žahavé chlupy - nebezpečná!!!
- denní

Phyllodocida

Aphrodotidae

- epibentičtí predátoři, až 700 homonomních segmentů

Aphrodite aculeata (afroditka plstnatá)

- 20 cm
- „mořská myš“
- elytry překryté štětičkami
- noční, dravá
- písčítobahnitý substrát

Laetmonice (Hermione) hystrix

- často se plete s afroditkou - menší (6 cm)
- zpětné háčky

Nereididae

- *Nereis* – druhově velmi bohatý rod
- „mořské skolopendry“
- silné zakřivené faryngeální čelisti (dravé až všežravé formy)
- na hlavě řada výběžků
- tendence k homonomii
- výrazná parapodia

Nereis pelagica – 20 cm

Nephtyidae

Nephtys hombergi

- podobní nereidkám na hlavě méně výběžků
- 20 cm
- bez očí
- malá hlava, zatažitelný farynx s čelistmi k lovu i hrabání
- velká parapodia
- písčité substrát
- do 4000 m

Polynoidae

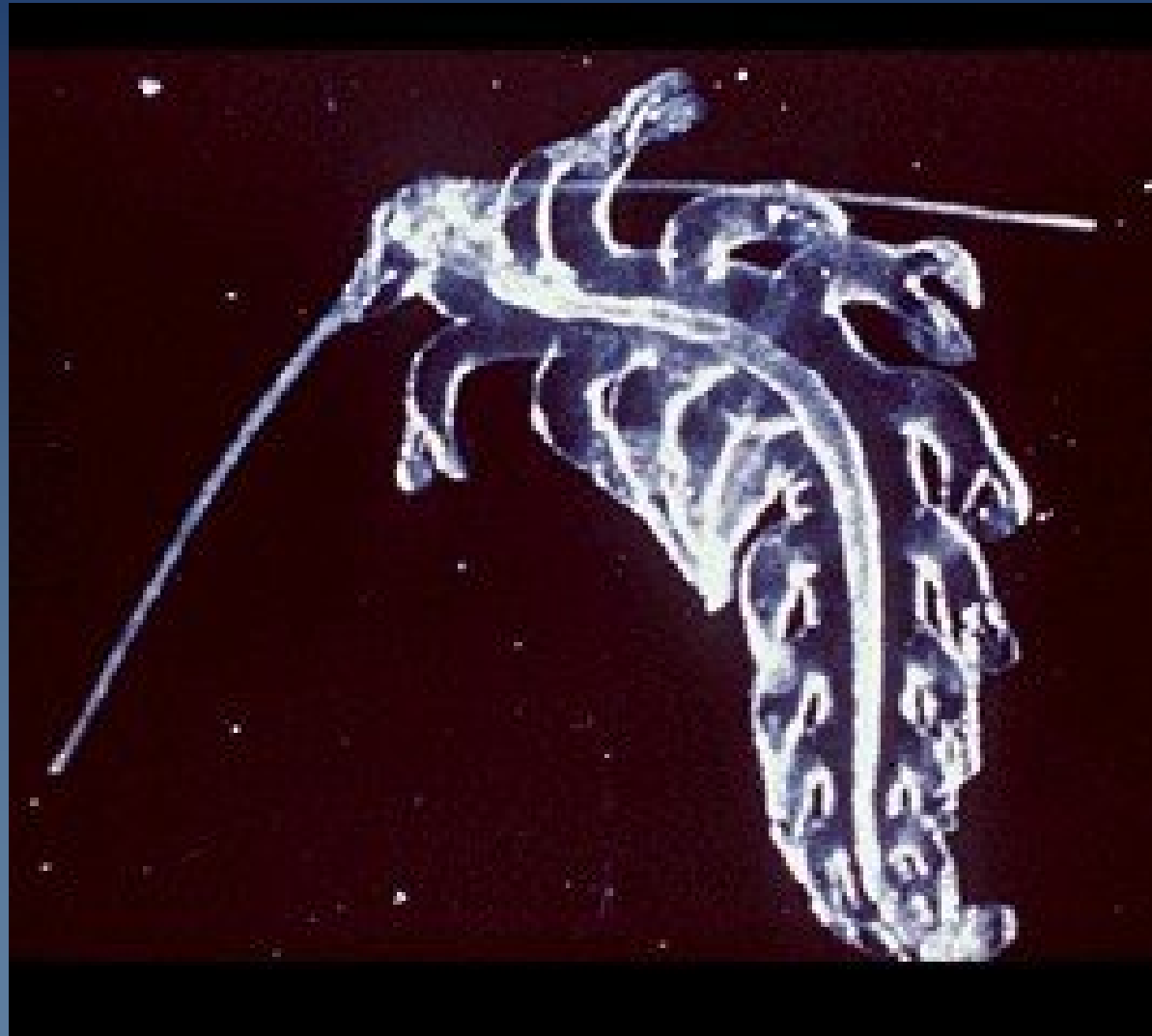
- menší druhy (řádově cm) – dorsoventrálně zploštělé
- na hřbetě
- málo článků s výraznými elytrami
- většinou pod kameny
- predátoři

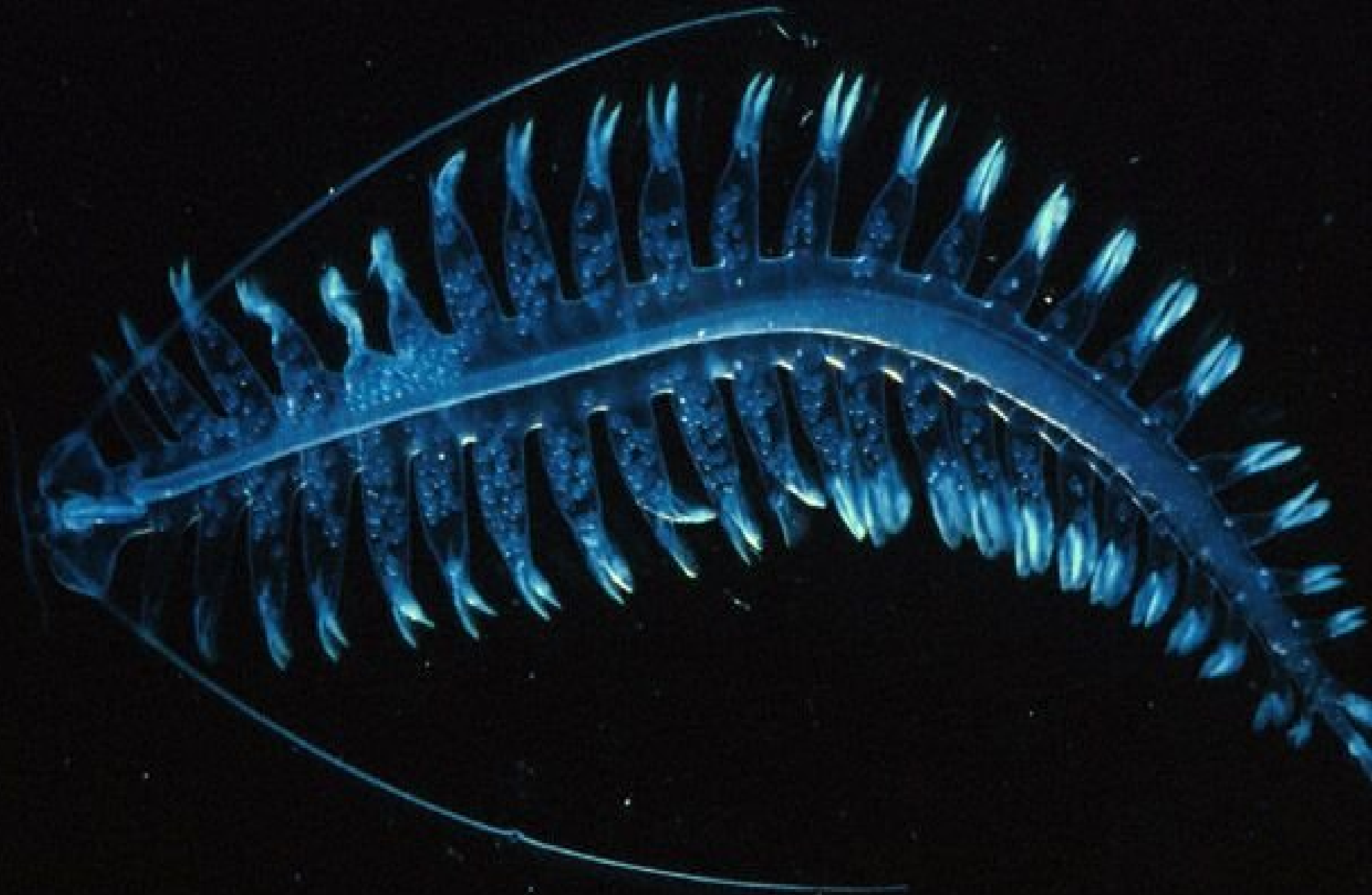

Tomopteridae

Tomopteris helgolandica

- 1,7 cm
- průsvitný, plochý
- planktonní
- dravec
- žije u pobřeží
- luminiscence
- Severní a Baltské moře
- monogenerická čeleď

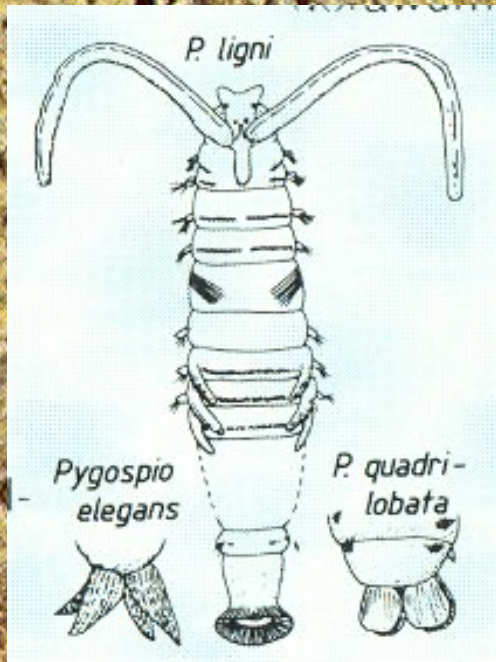
Spionida

Spionidae

- 3 cm
- pár dlouhých výběžků na hlavě
- silné štětičky na 5. tělním segmentu – hrabání
- U-rourka
- písčito bahnitý substrát, tvrdý substrát a mezi řasami

Pygospio

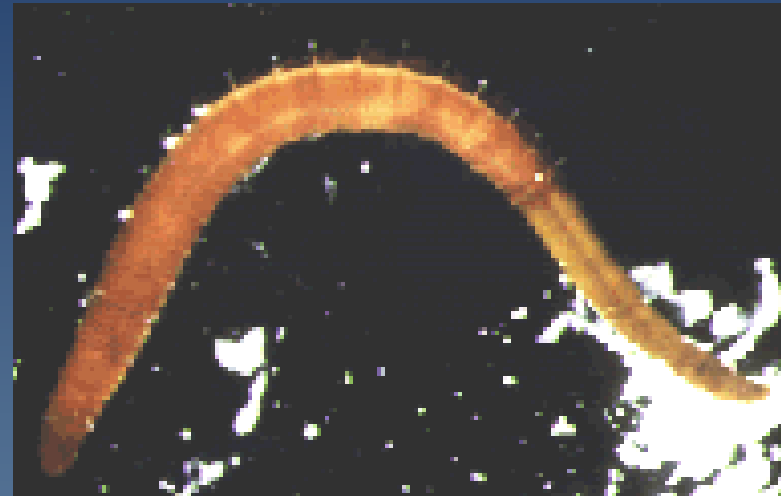

Capitellida

Arenicolidae

Arenicola marina (pískovník rybářský)

- délka až 20 cm
- bez tykadel
- heteronomní tělo - parapodia a vnější žábry na přední širší části těla
- živí se organickými částicemi
- na bahnito-písčitéch pobřežích

Terebellida

Terebellidae - rourky hlenové, zpevněné zrnky písku a úlomky lastur

Eupolymnia nebulosa (polymnie)

- délka rourky 30 cm
- rourka skryta pod kameny, ve škvírách apod.
- nitkovitá tykadla dlouhá až 30cm
- příbuzný rod: *Polycirrus*

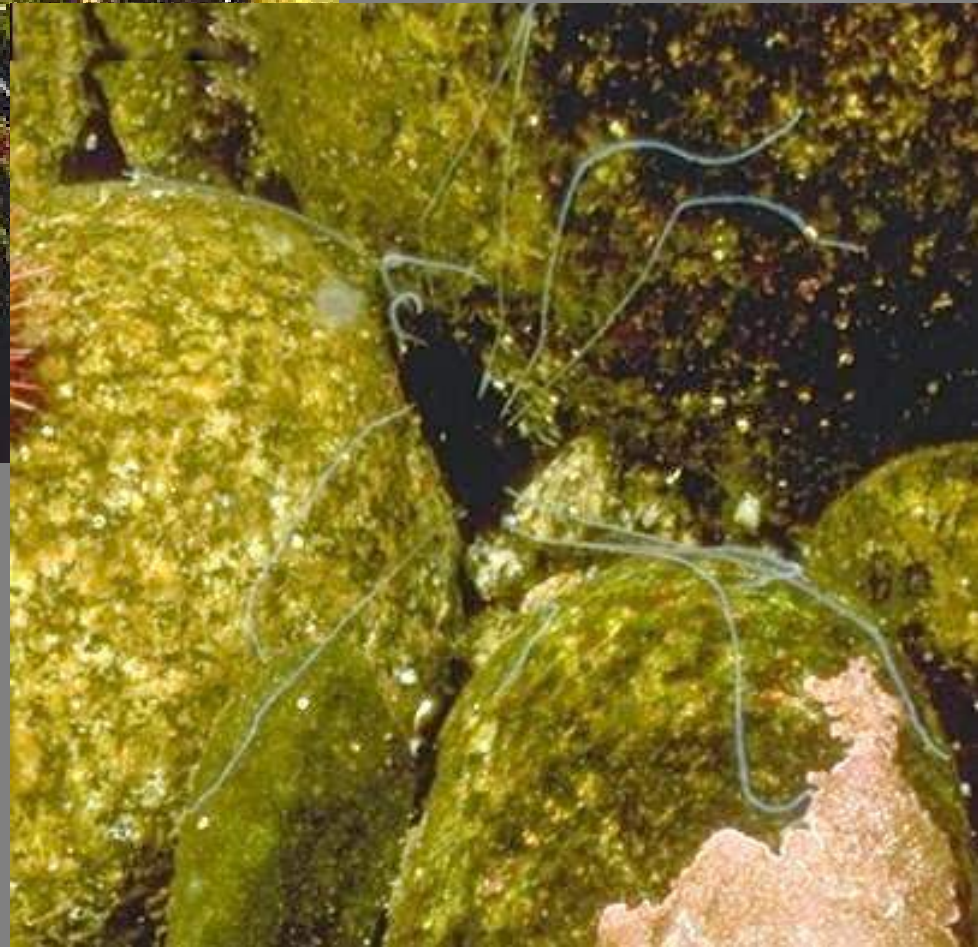

dorzální strana

ventrální strana

Terebellida

Terebellidae

Lanice conchilega

- „sand mason“
- 30 cm
- rourka zapuštěná v písečném substrátu
- „tyčky“, po kterých se vinou chapadla
- často v odlivových oblastech

Pectinariidae – „ice cream-worms“

Pectinaria korenti (rournatec hřebenitý)

- délka 5 cm
- hrudní část s pozměněnou hlavou a prvními třemi články se štětinami (nese chapadélka a žábry)
- ploutvičkovitá parapodia se štětičkami na zadní části
- „ocasní“ část bez přívěsků
- žije zahrabán v písku na přílivové čáře a pod ní

Sabellida

Sabellidae

- pergamenové či rohovité schránky
- nevychlípitelný jícen bez čelistí
- bez opercula
- většinou větší

Bispira volutacornis

- až 15 cm
- tykadla ve 2 stočených vějířích viditelně oddělených
- na skalnatém podkladu, stinných místech
- mělčiny i hloubky

Myxicola infundibulum (rournatec nálevkový)

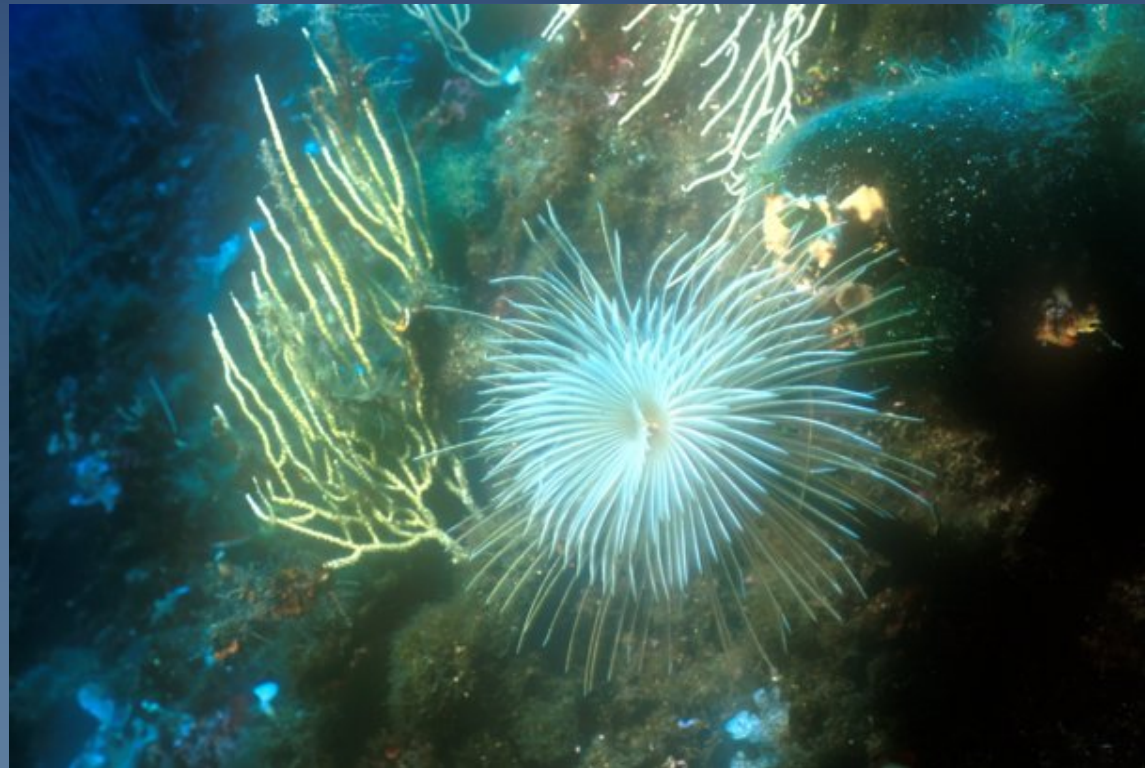
- věnec tykadel 6 cm, délka do 20 cm
- tělo ukryto až po věnec chapadel
- tykadla propojena jemnou membránou, konce volné
- žije samostatně nebo v menších koloniích

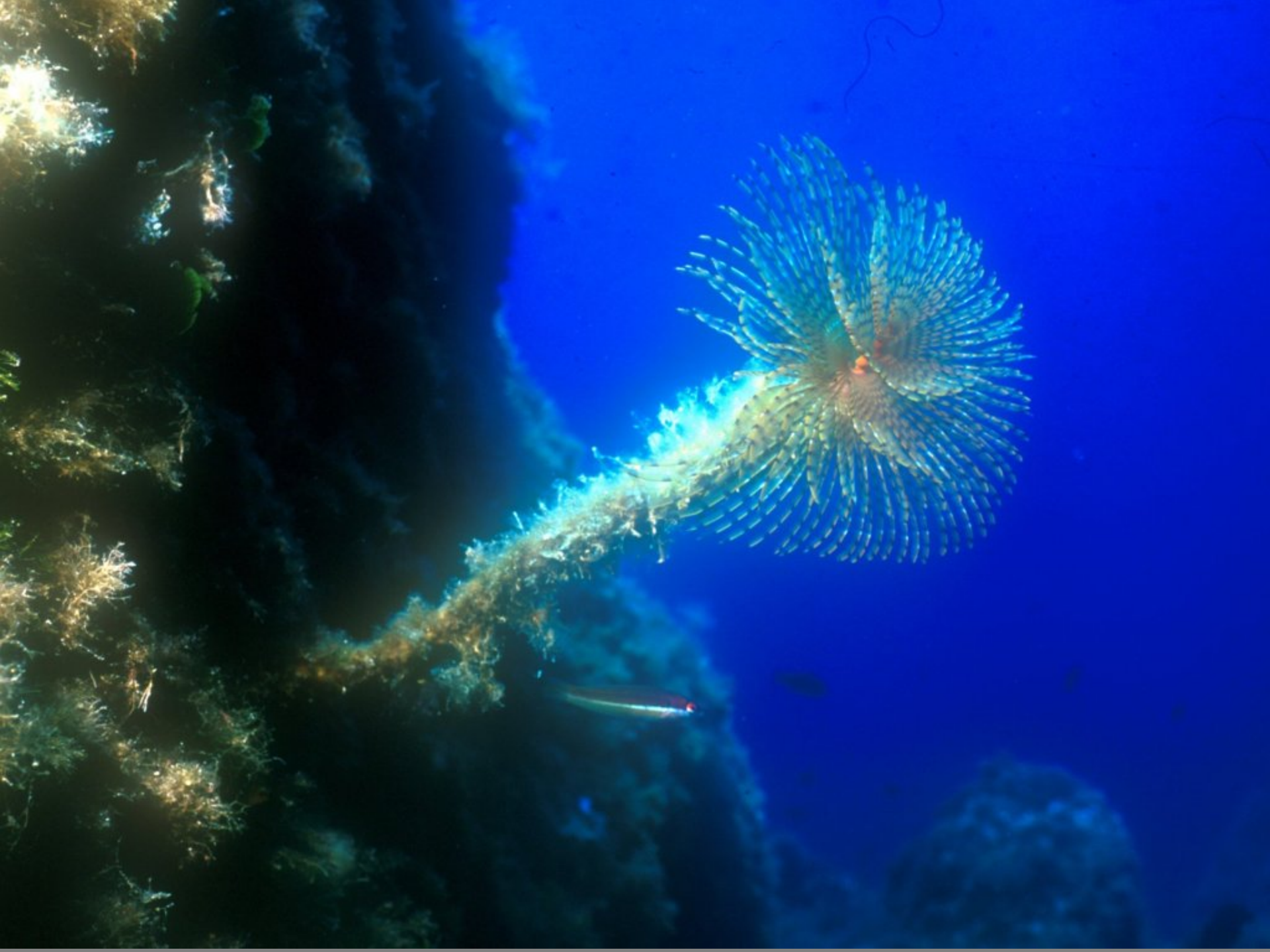

Sabella (Spirographis) spallanzanii (rournatec vějířovitý)

- průměr vějíře až 30cm, délka do 40cm
- různě zbarvená tykadla vyrůstají spirálovitě ze společné stopky
- v mělkých i hlubších vodách, i v přístavech
- na pevném podkladu
- často chován v mořských akváriích

Sabella pavonina (rournatec paví)

- věnec tykadel až 15 cm, délka do 25 cm
- vějíř je ze dvou polovin tvořících jednoduchý trychtýř
- žije samostatně nebo v menších koloniích
- na písčitém nebo bahnitém dně
- až do hloubky 40m

Serpulidae

- Na rozdíl od čeledi Sabellidae:
- vápenité rourky
- většinou operculum
- většinou menší

Serpula vermicularis (rounatec červovitý)

- věnec tykadel až 4cm, délka do 7cm
- vápenitá trubička spirálovitě stočená
- 2 věnce z 30-40 chapadel spojených u báze blankou
- mezi věnci trubkovité operculum
- na skalách a stinných místech

Protula sp.

- rourka 15cm
- nemá operculum
- na tvrdém substrátu

Pomatoceros triqueter (rourkovec trojúhlný)

- délka 2,5cm
- tělo až 100 segmentů,
- na hlavové č. pár tykadel,
- žaberními výběžky
- chodbičku uzavírá víčkem se dvěma trny
- na kamenech, molech, bójích, na schránkách měkkýšů i krabů tvorba minirifů

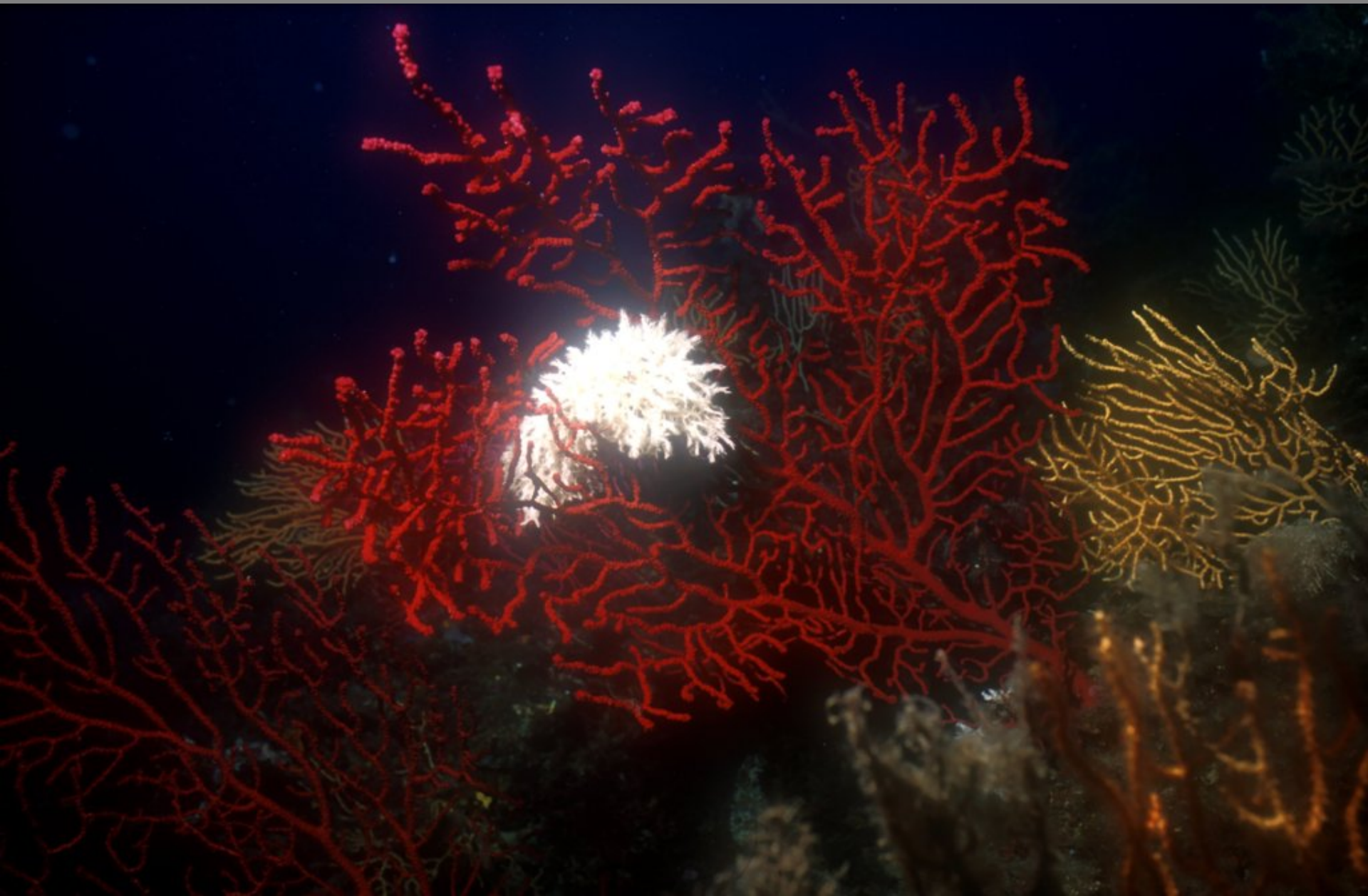

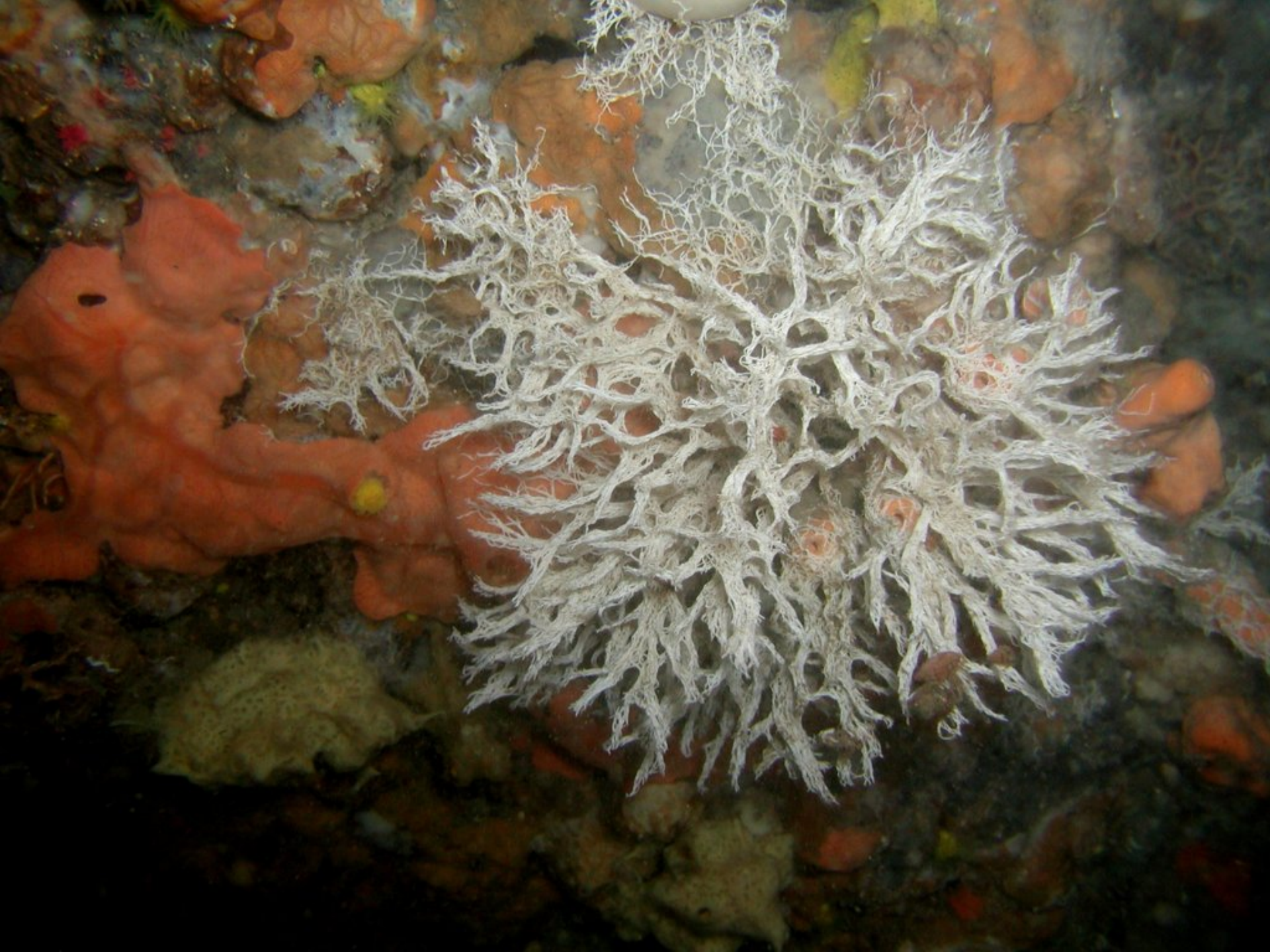
Filograna (Salmacina) sp.

- průměr kolonie až 30cm, rourky 5 mm
- rourky v koloniích vzájemně srůstají
- může se rozmnožovat nepohlavně
- od hloubek 5 m
- na pevných podkladech a zastíněných místech
- často na koloniích gorgonií

Spirorbidae

Spirorbis spirorbis

- Stočená hladká rourka
- Rozvětvený vějíř tykadel
- Na řasách a občas na tvrdém substrátu
- Středozeší, Atlantik, Severní i Baltské moře

